

Sygn. akt II PK 314/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 czerwca 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski (przewodniczący)

SSN Zbigniew Hajn

SSN Józef Iwulski (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa U.K.
przeciwko Zespołowi Szkół w D.
o przywrócenie do pracy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 24 czerwca 2013 r.,
skargi kasacyjnej powódki od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w W.
z dnia 9 maja 2012 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu - Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych do
ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania
kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 30 stycznia 2012 r., Sąd Rejonowy - Sąd Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych przywrócił powódkę U. K. do pracy w pozwanym

Zespole Szkół w D. na poprzednich warunkach pracy i płacy i orzekł o kosztach procesu.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że powódka była zatrudniona w Publicznej Szkole Podstawowej [...] (będącej poprzednikiem prawnym pozwanego Zespołu) od 1 września 1991 r. do 31 sierpnia 2011 r. w pełnym wymiarze czasu pracy jako nauczyciel biblioteki. Z dniem 1 września 2011 r. Publiczna Szkoła Podstawowa oraz Gimnazjum działające dotychczas jako odrębne jednostki organizacyjne zostały zlikwidowane i włączone do pozwanego Zespołu Szkół. Od dnia 17 kwietnia 2011 r. pracownicy szkoły (w tym powódka) wiedzieli, że z początkiem nowego roku szkolnego 2011/12 w wyniku zmian organizacyjnych placówek oświatowych zostanie utworzony pozwany Zespół. W kwietniu 2011 r. powódka dowiedziała się o istnieniu Wolnego Związku Zawodowego [...] i podjęła decyzję o przystąpieniu do tego związku. Przedtem powódka nie należała do żadnego związku zawodowego. Oprócz powódki do Wolnego Związku Zawodowego [...] przystąpiły w dniu 12 maja 2011 r. dwie inne nauczycielki zatrudnione u pozwanego pracodawcy. W dniu 12 maja 2011 r. Wolny Związek Zawodowy podjął uchwałę upoważniającą powódkę do działania w imieniu tego związku. W dniu 12 maja 2011 r. zostało wpisane do rejestru nowoutworzone koło Wolnego Związku Zawodowego [...] działające w Publicznej Szkole Podstawowej w D. Powódka została przewodniczącą tego koła na czas nieoznaczony. W dniu 16 maja 2011 r. Wolny Związek Zawodowy poinformował pozwanego pracodawcę, że powódka podlega ochronie wymienionej w art. 32 i 34 ust. 1 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (jednolity tekst: Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 854 ze zm.). W 2011 r. liczba uczniów w szkole zmniejszyła się, co spowodowało redukcję liczby oddziałów szkolnych z 9 do 7. Organ prowadzący szkołę przydzielił dla biblioteki szkolnej 15 godzin w ramach pensum. Podczas posiedzenia rady pedagogicznej w dniu 28 kwietnia 2011 r. powódka została poinformowana o konieczności ograniczenia przypadającego na nią wymiaru godzin bibliotecznych do 15/30 ("do połowy etatu"). W dniu 20 maja 2011 r. pracodawca dokonał wypowiedzenia zmieniającego, proponując powódce ograniczenie wymiaru czasu pracy do "połowy etatu". Powódka nie wyraziła zgody na nowe warunki zatrudnienia. W dniu 23 maja 2011 r. strona pozwana zwróciła się do Wolnego Związku Zawodowego o wydanie opinii w sprawie zamiaru rozwiązania

umowy o pracę z powódką. W dniu 30 maja 2011 r. pracodawca rozwiązał z powódką umowę o pracę za trzymiesięcznym okresem wypowiedzenia. W dniu 9 czerwca 2011 r. do pracodawcy wpłynęło pismo Wolnego Związku Zawodowego [...] , w którym stwierdzono, że związek nie wyraził zgody na rozwiązanie umowy o pracę z powódką i zażądał od pracodawcy "wycofania" złożonego wcześniej wypowiedzenia. W związku z ustaniem zatrudnienia pracodawca wypłacił powódce odprawę pieniężną w wysokości sześciu miesięcznych wynagrodzeń (14.298 zł) oraz nagrodę jubileuszową (2.216,19 zł).

Przy takich ustaleniach faktycznych Sąd Rejonowy uznał powództwo za uzasadnione, gdyż powódka - będąc działaczką związku zawodowego - podlegała szczególnej ochronie trwałości stosunku pracy. Pozwany pracodawca wiedział, że powódka podlega takiej ochronie już od dnia 16 maja 2011 r., bowiem zarząd międzyzakładowej organizacji związkowej Wolnego Związku Zawodowego [...] ustanowił powódkę przewodniczącą koła działającego na terenie zakładu pracy pozwanego pracodawcy na czas nieoznaczony. Poza tym Związek zrzesza pracowników w liczbie wymaganej do uzyskania przez niego statusu organizacji reprezentatywnej w rozumieniu art. 241^{25a} k.p. oraz może wskazać pracowników podlegających ochronie przewidzianej w art. 32 ustawy o związkach zawodowych. Według Sądu Rejonowego, strona pozwana nie przedstawiła żadnych dowodów, które miałyby potwierdzić tezę o "negatywnej motywacji" powódki, polegającej na przystąpieniu do związku zawodowego wyłącznie po to, aby uzyskać ochronę przed zwolnieniem z pracy. To, że powódka zaraz po przystąpieniu do związku została wskazana jako działaczka podlegająca szczególnej ochronie trwałości stosunku pracy jest dla Sądu pierwszej instancji zrozumiałe, gdyż od wielu lat w pozwanej placówce oświatowej funkcjonował tylko jeden związek zawodowy (Związek Nauczycielstwa Polskiego). Dopiero na skutek działań podjętych przez powódkę u pozwanego pracodawcy rozpoczął działalność inny związek zawodowy. Skoro Wolny Związek Zawodowy dopiero "wkraczał swoją działalnością" na teren pozwanej szkoły, gdzie wcześniej nie zrzeszał członków, to ustanowienie powódki przewodniczącą koła wydaje się logiczne. Powódce nie można czynić zarzutów, że w okresie od 28 kwietnia do 31 maja 2011 r. - jako działaczka związkowa - nie podjęła żadnych czynności zmierzających do ochrony praw pracowniczych.

Powódka była nowym członkiem, a poza tym nie zgłaszano się do niej w żadnej sprawie o podjęcie ochrony pracowniczej. Sąd Rejonowy przyjął, że w okolicznościach faktycznych sprawy pozwany pracodawca niewątpliwie naruszył zasady rozwiązywania stosunków pracy z pracownikami podlegającymi szczególnej ochronie z racji pełnienia funkcji związkowych, bowiem pomimo braku zgody Wolnego Związku Zawodowego [...] złożył powódce oświadczenie o wypowiedzeniu umowy o pracę. "Przy okazji" Sąd pierwszej instancji wyraził pogląd, że wskazana w wypowiedzeniu przyczyna rozwiązania umowy o pracę z powódką nie była zasadna w kontekście ustaleń, że powódka była jedynym nauczycielem, któremu obniżono wymiar godzin bibliotecznych o połowę (do 15/30), a jednocześnie godziny biblioteczne zostały "dopełnione" przez dwie inne nauczycielki nieposiadające specjalizacji bibliotecznej. Wobec ustalenia, że strona pozwana naruszyła przepisy o wypowiedzaniu umów o pracę, roszczenie powódki o przywrócenie do pracy było słuszne, a Sąd Rejonowy nie znalazł żadnych okoliczności przemawiających za niecelowością przywrócenia powódki do pracy w rozumieniu art. 45 § 2 k.p.

Od wyroku Sądu Rejonowego strona pozwana wniosła apelację. Wyrokiem z dnia 9 maja 2012 r., Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych: 1) zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji w całości i zasądził od strony pozwanej na rzecz powódki kwotę 8.603,10 zł tytułem odszkodowania, oddalając powództwo w pozostałym zakresie; 2) oddalił apelację w pozostałej części oraz 3) zniósł między stronami koszty procesu. Sąd Okręgowy podzielił ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji (przyjmując je za własne) w zakresie podlegania przez powódkę szczególnej ochronie trwałości stosunku pracy, wobec czego rozwiązanie z nią umowy o pracę przez pracodawcę było sprzeczne z prawem. Tym niemniej Sąd Okręgowy uznał, że przywrócenie powódki do pracy jest niemożliwe z uwagi na "sytuację gospodarczą i strukturalną" strony pozwanej, wobec czego na podstawie art. 45 § 2 k.p. zasądził na rzecz powódki odszkodowanie za bezprawne rozwiązanie stosunku pracy za wypowiedzeniem. W ocenie Sądu odwoławczego, przywrócenie powódki do pracy na poprzednich warunkach zatrudnienia jest niemożliwe, bowiem uchwałą organu prowadzącego szkołę z dniem 1 września 2011 r. został utworzony pozwany Zespół, a dokonana w ten sposób reorganizacja

wymusiła na pracodawcy redukcję wymiaru zajęć bibliotecznych do 15/30. W tej sytuacji przywrócenie powódki do pracy na dotychczasowych warunkach nie jest możliwe, bowiem takie stanowisko w pełnym wymiarze nie istnieje. Z kolei przywrócenie powódki do pracy na dotychczasowym stanowisku w wymiarze połowy etatu byłoby niezgodne z wolą powódki. Istotne jest przy tym również, że powódka posiada wyłącznie kwalifikacje bibliotekarza, wobec czego w jej przypadku nie ma możliwości uzupełnienia etatu innymi rodzajami zajęć.

Od wyroku Sądu Okręgowego powódka wniosła skargę kasacyjną, w której zarzuciła obrazę art. 45 § 2 i 3 k.p. oraz art. 477¹ i art. 233 § 1 k.p.c. W uzasadnieniu podstaw kasacyjnych skarżąca wywiodła w szczególności, że art. 477¹ k.p.c. może mieć zastosowanie wobec osób szczególnie chronionych przed rozwiązaniem stosunku pracy tylko w sytuacji, gdy wybrane przez pracownika roszczenie o restytucję stosunku pracy jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego lub ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem prawa. W tym przypadku nie mają znaczenia takie okoliczności, jak niemożliwość lub niecelowość przywrócenia do pracy. Sąd Okręgowy nie rozważał, czy żądanie przywrócenia powódki do pracy jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego (art. 8 k.p.), wobec czego zastosowanie art. 45 § 2 k.p. było ewidentnym naruszeniem przepisów prawa. Z kolei samo korzystanie przez powódkę z przysługującej jej z mocy prawa ochrony związkowej nie jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Skoro w sprawie nie stwierdzono, by doszło do likwidacji pracodawcy zatrudniającego dotychczas powódkę, to nie istniały również podstawy do zastosowania art. 45 § 2 w związku z art. 45 § 3 k.p. Według powódki nieprawidłowe są ustalenia Sądu Okręgowego dotyczące możliwości uzupełnienia etatu powódki zajęciami innymi niż biblioteczne, gdyż powódka - w świetle przepisów określających kwalifikacje zawodowe nauczycieli - mogła również prowadzić zajęcia świetlicowe. Skarżąca wniosła o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w całości i przekazanie temu Sądowi sprawy do ponownego rozpoznania oraz o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną strona pozwana wniosła o odmowę przyjęcia skargi do rozpoznania, ewentualnie o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy wziął pod uwagę, co następuje:

Skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Z niebudzących wątpliwości ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego wyroku wynika, że powódka była pracownicą, której stosunek pracy podlegał szczególnej ochronie wynikającej z ustawy o związkach zawodowych. Wobec tego pracodawca przez rozwiązanie z powódką umowy o pracę bez zgody właściwego organu związku zawodowego, w którym piastowała ona funkcję związkową, dopuścił się ewidentnej obrazy przepisów prawa pracy o rozwiązywaniu umów o pracę. Z tej przyczyny powódka stosownie do art. 45 § 1 k.p. miała prawo zgłosić żądanie przywrócenia jej do pracy na poprzednich warunkach. Sąd Okręgowy, dokonując zmiany orzeczenia Sądu pierwszej instancji restytuującego stosunek pracy, zastosował art. 45 § 2 k.p., który stanowi, iż sąd pracy może nie uwzględnić żądania pracownika uznania wypowiedzenia za bezskuteczne lub przywrócenia do pracy, jeżeli ustali, że uwzględnienie takiego żądania jest niemożliwe lub niecelowe; w takim przypadku sąd pracy orzeka o odszkodowaniu. Sąd Okręgowy nie uwzględnił jednak, że - zgodnie z art. 45 § 3 k.p. - przepisu art. 45 § 2 k.p. nie stosuje się wobec pracowników szczególnie chronionych przed wypowiedzeniem lub rozwiązaniem umowy o pracę, chyba że uwzględnienie żądania pracownika przywrócenia do pracy jest niemożliwe z przyczyn określonych w art. 41¹ k.p., a więc ogłoszenia upadłości bądź likwidacji pracodawcy. W stanie faktycznym sprawy taka sytuacja nie miała jednak miejsca, gdyż zakład pracy, w którym powódka była zatrudniona w dacie wypowiedzenia i rozwiązania umowy o pracę (Publiczna Szkoła Podstawowa) nie został zlikwidowany, lecz włączony, czyli przejęty przez pozwaną Zespół Szkół. Wobec powyższego zastosowanie art. 45 § 2 k.p. było oczywiście nieprawidłowe jako niezgodne z art. 45 § 3 k.p.

Podstawą nieuwzględnienia żądania określonego przez powódkę w pozwie mógł być wyłącznie art. 8 k.p. (w związku z art. 477¹ k.p.c.), ale Sąd Okręgowy nie stosował tego przepisu (nie rozważał jego przesłanek). Wobec tego Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 i art. 108 § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

